

X35

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

Хе Івень

УДК: 378.14+372+73+378.4+477+510

**ФОРМУВАННЯ ЗВУКОТВОРЧОЇ ВОЛІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО**

13.00.02 – теорія і методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

何怡文

Київ – 2015

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник -

кандидат педагогічних наук, доцент
Демидова Марина Григорівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», факультет музичної та хореографічної освіти, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Ростовський Олександр Якович,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, завідувач кафедри музичної педагогіки та хореографії;

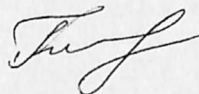
кандидат педагогічних наук, доцент
Зайцева Алла Віталіївна,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, доцент кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури.

Захист відбудеться 13 травня 2015 року о 16.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 10 квітня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І.Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Трансформаційні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, зумовлюють зростання вимог до рівня підготовки майбутніх учителів. У зв'язку із стратегічною спрямованістю освітнього процесу на гуманізацію, як в Україні так і в Китаї значна увага надається змісту та якості підготовки вчителів мистецького профілю, зокрема музики. Саме вчитель музики має забезпечити духовне зростання кожного учня шляхом залучення його до художніх та естетичних цінностей музичного мистецтва.

Важливим напрямком фахової підготовки майбутнього вчителя музики є навчання гри на музичному інструменті, зокрема фортепіано, що передбачає формування умінь інтерпретації музичних творів та виконання їх перед учнівською аудиторією, відтворення змісту художніх образів музики у реальному звучанні та акцентування уваги школярів на найбільш важливих елементах музичної драматургії.

Музична педагогіка приділяє значну увагу виконавській діяльності вчителя-музиканта, акцентуючи необхідність формування звукотворчих умінь виконавця, які забезпечують якість і міру застосування виконавського туше, штриха, артикуляційного прийому, динамічного, тембрального та динамічного нюансування, агогіки, довготи цезур тощо (В. Гізекінг, А. Гольденвейзер, Й. Гофман, Н. Гуральник, А. Зайцева, Г. Коган, А. Корто, Е. Ліберман, С. Майкапар, К. Мартінсен, Н. Метнер, Я. Мільштейн, В. Натансон, Г. Нейгауз, Г. Падалка, Л. Паньків, Л. Ройзман, А. Рубінштейн, І. Рабінович, С. Савшинский, С. Фейнберг, А. Щапов, О. Щолокова та ін.).

Оптимізація звукотворчості майбутнього вчителя музики потребує певних вольових зусиль, пов'язаних із вибором слухового уявлення виконавської концепції або варіантів її музичної об'єктивізації, пошуком виразних інтонацій, оцінювання якості виконання, усунення небажаних імпульсів (прискорення темпу, ритмічні відхилення, недоречне акцентування, спонтанне натискання педалі), із процесами вольової саморегуляції, самоконтролю, самодетермінації.

Дослідження феномена волі в музичній педагогіці засвідчують його важливість у забезпеченні виконавського процесу в контекстах: механізму регуляції хвилювання під час концертних виступів (Г. Коган, Н. Корихалова, Я. Мільштейн, Ю. Цигареллі та ін.); уналеження до музичних здібностей (І. Гейнріхе, С. Майкапар, Є. Назайкінский, Б. Теплов та ін.); концентрації волі в процесі інтерпретаційної діяльності (Л. Бочкарьов, Я. Ільїн та ін.); компонента пізнавальних процесів (Г. Гофман, В. Петрушин, Г. Ципін та ін.); вольової регуляції емоційних станів в процесі інтерпретаційної діяльності (О. Андріанова, Ван Бін, І. Гетте-Борисова, І. Денисенко, Л. Деркач, О. Кисельова, С. Лисюк, О. Мазиков, А. Малинковська, Н. Мозгалова,

М. Пазовникова, О. Потоцька, Г. Саїк, В. Годорова, У Іфан, Є. Харченко, Ши Цзюнь-бо, Шугуан, О. Щербініна та ін.).

Однак, незважаючи на значну увагу науковців до проблем формування волі у музично-виконавському процесі, на сьогодні залишаються не достатньо вивченими питання її реалізації у контексті звукотворчості вчителя-музиканта. Потребує вивчення педагогічний і методичний зміст формування звукотворчої волі майбутнього вчителя музики як важливого напрямку вдосконалення його інтерпретаційних і виконавських умінь.

Актуальність проблеми формування звукотворчої волі майбутнього вчителя музики підсилюється низкою існуючих суперечностей:

- *соціально-практичного характеру* – між об'єктивними вимогами практики до оптимізації інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музики та недооцінюванням вольового компонента в методичному забезпеченні зазначеного процесу;

- *соціально-педагогічного характеру*, спричинені відсутністю інтеграції методик формування звукотворчих умінь у країнах Азії та Європи;

- *науково-педагогічного характеру* – між різноманітним підходам до проблем формування звукотворчої волі у професійних піаністів у теорії і практиці музично-виконавського мистецтва та відсутністю розробки педагогічного аспекту формування означеного феномена;

- *науково-методичного характеру*, зумовлені зростанням освітніх вимог до оволодіння студентами осмисленими і самостійними підходами до навчання (зокрема в контексті звукотворчої діяльності) та репродуктивними позиціями у процесі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Вказані протиріччя, педагогічна значущість проблеми формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики, а також недостатній рівень її теоретичної та методичної розробки зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – *«Формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва та хореографії інституту мистецтв Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і здійснене в межах проблеми «Методологічні та методичні основи модернізації фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін».

Тема затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 9 від 25.04.2013 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Відповідно до мети дослідження визначено такі *завдання*:

➤ здійснити системний аналіз стану розробленості проблеми формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано у вищому навчальному закладі та визначити основні напрямки, що потребують дослідження;

➤ уточнити зміст, сутність і структуру звукотворчої волі та проаналізувати науково-методичні підходи до формування означеного феномена як механізму вдосконалення виконавської діяльності майбутніх учителів музики;

➤ визначити критерії, показники та рівні сформованості звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання;

➤ обґрунтувати педагогічні умови та методи формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано);

➤ перевірити ефективність впровадження експериментальної методики в процесі навчання майбутніх учителів музики гри на фортепіано.

Об'єкт дослідження – процес навчання гри на фортепіано студентів інститутів мистецтв педагогічних університетів.

Предмет дослідження – методика формування звукотворчої волі як фахової якості майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Методи дослідження. Для реалізації мети й виконання поставлених завдань дослідження використано комплекс методів:

- *теоретичних* – аналіз і синтез, абстрагування й конкретизація, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення, класифікація, аналогія, моделювання, що були застосовані для визначення понятійного апарату дослідження та з метою розробки методичної моделі формування звукотворчої волі;

- *емпіричних* – аналіз педагогічної документації та оцінка продуктів навчальної діяльності, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, педагогічне спостереження, опитування, бесіди, педагогічний експеримент;

- *математичної статистики*, що довели вірогідність результатів експериментальної перевірки розробленої методики формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали філософські положення системного підходу до аналізу педагогічних явищ і процесів, що вивчаються; загальнотеоретичні принципи наукового пізнання; урахування сучасних соціально-педагогічних чинників формування нового професійного мислення майбутнього вчителя; концептуальні положення про соціальну зумовленість освіти і виховання; наукові засади естетичного виховання та мистецької освіти. У дослідженні використані праці, присвячені проблемам комплексного аналізу музичного виховання й освіти (Е. Абдуллін, Ю. Алієв, О. Апраксіна, Л. Арчажникова, А. Болгарський, А. Козир, Г. Падалка,

Л.Паньків, О.Рєброва, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова, В. Шульгіна та ін.); наукового осмислення діяльнісного, рефлексивного та компетентнісного підходів у навчанні (Г. Гранатів, Д. Ельконін, А. Запорожець, Є. Клімов, Т. Клімова, Т. Кудрявцев, О. Леонтьєв, А. Маркова, А. Найн, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Н. Сайгушев, В. Столін, В. Ушачов, Д. Равен, А. Хуторський та ін.); дослідження з теорії професійної освіти (С. Батишев, А. Гостєв, Ю. Забродін, А. Найн, Е. Романов, А. Сергєєв та ін.), міжкультурної взаємодії (М. Бахтін, В. Біблер), а також теоретичні узагальнення щодо проблем волі, емоцій, психічної регуляції й саморегуляції, здійснені психологами (К. Абульханова-Славська, Л. Вілюнас, О. Дашкевич, В. Іванников, О. Конопкін, В. Селіванов), українськими вченими-педагогами (В. Антонюк, В. Гусак, Г. Побережна, Д. Юник) та китайськими фахівцями у галузі музичної педагогіки (Ван Бін, Д. Лісун, Мен Мен, У Іфан, Чжан Яньфен, Шугуан). У дослідженні використано праці музикознавців з питань формування інструментально-виконавських навичок піаніста (Р. Брейтгаупт, Й. Гат, Л. Деппе, М. Клементі, Ф. Штейнгаузен та ін.), психотехніки музиканта-виконавця (Й. Гофман, К. Мартінсен, Ю. Цагареллі, Д. Юник, Т. Юник та ін.), інтонаційно-сислового звукомовлення та розуміння мікроструктури музичного твору як явища виконавської техніки (Б. Асаф'єв, Л. Гінзбург, М. Давидов, Г. Нейгауз, Г. Ципін та ін.); сучасні дисертаційні дослідження з проблем вдосконалення фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики (Ван Бін, І. Денисенко, Л. Деркач, С. Лисюк, О. Мазикова, М. Матковська, О. Потоцька, Г. Саїк, В. Тодорова, У Іфан, Є. Харченко, Ши Цзюнь-бо, Шугуан, О. Щербініна).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- актуалізовано проблему формування звукотворчої волі у студентів музичних спеціалізацій у методико-педагогічному аспекті;

- окреслено сутність і компонентну структуру звукотворчої волі в контексті художньо-творчих спонукальних дій, що спрямовані на регуляцію і самодетермінацію процесу звукоутворення;

- виявлено педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано);

- визначено критерії, показники і рівні сформованості звукотворчої волі, що дозволило удосконалити процес інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів України та Китаю;

- розроблено методи, прийоми та засоби формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання;

- *удоскопалено* зміст фортепіанної підготовки майбутнього вчителя музики;

подальшого розвитку набули ідеї актуалізації особистісного потенціалу в процесі музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музики, питання залучення студентів до самостійних форм навчальної діяльності та співтворчості у ВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання його матеріалів та висновків у розробці навчальних і методичних посібників, навчальних програм, методичних вказівок, рекомендацій із питань музично-інструментальної підготовки студентів вищих мистецько-педагогічних закладів освіти. Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні спецкурсу «Основи формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики».

Результати дисертаційного дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження від 13 жовтня 2014 р. № 3976), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка про впровадження від 16 грудня 2014 р. №07-10/2834), Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (довідка про впровадження № 3 від 5 січня 2015 р.)

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки і результати дослідження доповідались на 4-х міжнародних науково-практичних конференціях: на Міжнародній практичній конференції молодих учених та студентів «Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і технологій» (Одеса, 2011), III Міжнародній науковій конференції «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції» (Суми, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи» (Мелітополь, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики 21 століття» (Київ, 2014); на засіданнях і методичних семінарах кафедри музичного мистецтва та хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2011 – 2014 рр.).

Публікації. Основні положення дисертації, її результати та висновки відображено в 11 публікаціях (10 – одноосібних, 1 – у співавторстві), з яких 5 - у провідних фахових виданнях України, 2 – у міжнародних наукових виданнях.

Особистий внесок автора в статті у співавторстві полягає у виявленні різних підходів до трактування феномену «воля», аналізу гетерономних та автономних теорій волі, порівнянні різних підходів автономної волі: мотиваційного, регуляційного та вільного вибору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та

списку використаних джерел, що налічує 278 найменувань (з яких 9 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг роботи складає 285 сторінок, з яких основного тексту – 172 сторінки. Робота містить 26 таблиць, 3 рисунки, що разом з додатками становить 83 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано завдання роботи, розкрито теоретико-методологічні засади, висвітлено наукову новизну і практичну значущість дисертації, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** – *«Психолого-педагогічні передумови удосконалення інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музики на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано)»* – досліджено феномен волі в проєкції психологічних, педагогічних та музикознавчих наукових підходів та актуалізовано проблему формування звукотворчої волі у студентів-музикантів у методико-педагогічному аспекті; окреслено сутність і компонентну структуру звукотворчої волі в контексті художньо-творчих спонукальних дій, що спрямовані на регуляцію і самодетермінацію процесу звукоутворення. Розкрито особливості формування звукотворчої волі майбутніх учителів музики у процесі фахової, зокрема інструментально-виконавської підготовки.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглянуто феномен «воля» як: самостійний психічний процес, невід'ємний елемент психічних явищ, здатність особистості довільно контролювати свою поведінку, самонаказ, саморегуляція (К. Абульханова-Славська, В. Селіванов, О. Конопкін, Л. Віллонас, В. Іванников, О. Дашкевич, Н. Ах, Л. Виготський, Ю. Куль, Д. Узнадзе, Х. Хекхаузен, А. Бондарєв, А. Ковальов, Б. Кононенко, Л. Мардахаєв, В. Сластьонін, Є. Сметанін, В. Смирнов та ін.).

Опрацювання теоретичного і практичного доробку мистецької педагогіки дало змогу окреслити основні напрямки досліджень вольових якостей музиканта-виконавця, а саме: «виконавська надійність» (Л. Баренбойм, Л. Оборін, Г. Ципін, Д. Юник та ін.), «сценічна витримка» (М. Давидов, А. Шапов), «естрадне хвилювання» (Л. Баренбойм, Д. Благой, Й. Гофман, Г. Коган, Л. Маккіннон, Ю. Литвиненко, В. Петрушин, С. Савшинський, С. Фейнберг та ін.).

У площині інтерпретаційної діяльності майбутнього вчителя музики розглянуто музично-виконавську підготовку студентів на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано), що передбачає формування умінь виконання музичних творів та відтворення змісту композиторського задуму засобами музичної виразності (тембр, способи звуковидобування,

динаміка звучання, музичний темп і ритм, артикуляція, інтонація, інтерпретаційна форма тощо). Кількісна і якісна міра застосування музично-виразних засобів не фіксується композитором у нотному записі, тому індивідуально відтворюється виконавцем. Саме ця характеристика, що становить основу музичного виконавства, тлумачаться нами як *звукотворчість* (сила звуку, характер, швидкість руху, цезури, акценти, ступінь інтервального натягу та ін.).

На основі аналізу виконавсько-інтерпретаційного процесу з'ясовано, що комбінації звукотворчих елементів актуалізують різну якість відтворення засобів музичної виразності. Свідомий вибір з числа варіативної множини того чи іншого виконавського прийому, ідеального слухового уявлення, його слухового утримання, управління мимовільними процесами можливо лише на основі *вольових дій*.

Психологічний аспект розгляду проблеми уможливив висвітлення *звукотворчої волі як художньо-творчої самоспонукальної дії, спрямованої на регуляцію і самодетермінацію процесу звукоутворення на основі психофізичної ідентичності (нерозривної єдності внутрішньо-слухових уявлень і виконавської моторики)*.

У контексті дотичних категорій («вибір», «мотивація», «рефлексія», «саморегуляція», «самодетермінація», «самонаказ») окреслено *структуру* звукотворчої волі, яку склали чотири *компоненти*: *мотиваційно-інтринсивний; художньо-технологічний; процесуально-акомодаційний; художньо-виконавський*.

Мотиваційно-інтринсивний компонент звукотворчої волі пов'язаний із самостійним усвідомленням вибором певного тлумачення музичного тексту, формування слухового уявлення на основі слухового досвіду, пам'яті, зорово-слухового сприйняття, музичного узагальнення, семантичного декодування.

Художньо-технологічний компонент звукотворчої волі визначено як систему варіативної множини рухових, тактильних навичок і вмінь, зумовлених художньо-музичним змістом твору.

Процесуально-акомодаційний компонент звукотворчої волі містить у собі свідомі, цілеспрямовані дії, засновані на координації музично-слухових уявлень і моторики, за допомогою яких виконавець регулює процес звукоутворення.

Художньо-виконавський компонент звукотворчої волі розглядаємо як взаємодію виконавця та автора музичного твору, спрямовану на розкриття художнього образу, музичного твору перед аудиторією учнів.

Таким чином, здійснений системний аналіз дефініції «звукотворча воля» з позиції культурології, педагогіки, психології, мистецтвознавства та визначення специфічних характеристик структурних компонентів досліджуваного явища стали основою розробки методичного забезпечення

формування даного феномена у майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

У другому розділі - «Методика формування звукотворчої волі майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано» - визначено принципи положення та виявлено педагогічні умови, що сприяють успішному формуванню звукотворчої волі у студентів-музикантів педагогічних університетів, а також етапи та методи проведення педагогічної роботи даного напрямку.

У розділі теоретично обґрунтовано та доведено доцільність використання таких педагогічних умов, що сприяють ефективності формування звукотворчої волі студентів у процесі фортепіанного навчання:

- стимулювання ціннісно-пошукової орієнтації майбутнього вчителя музики на досягнення художнього змісту музичного твору та вибір тембрового, штрихового, динамічного вирішення завдань, пов'язаних із реалізацією слухових уявлень;
- створення імперативно-стверджувальної настанови студентів на ідентичність слухових уявлень і звукотворчості;
- активізація установки студентів на слухо-корекційну і корекційно-поведінкову діяльність.

Означені педагогічні умови створюються відповідно етапів формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів, а саме: *моделюючого, конструктивного, коректуючого та презентаційного*. Кожний із виділених етапів, спрямований на формування специфічних за характером компонентів звукотворчої волі, передбачав різний ступінь впливу педагога на успішність оволодіння студентами звукотворчою волею.

Моделюючий етап передбачав створення уявлення (моделі) про те, як саме має звучати музичний твір, у чому полягає його ідея, особливості жанрово-стильового відтворення. Цей етап також пов'язаний із боротьбою мотивів під час пошуку інтерпретаційно-виконавської моделі, вибором сталону звучання, формуванням уявлення внутрішньослухового образу.

Даний етап розроблено на основі положень теорії мотивації й вибору (К. Абульханова-Славська, В. Іванников, Д. Леонт'єв, Н. Наумов, С. Рубінштейн, М. Філонік), а також результатів досліджень у галузі професійної підготовки музикантів (Е. Абдуллін, О. Апраксина, Л. Арчажникова, Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, Е. Квятковський, І. Немікіна, Л. Рапацька, Б. Целковников, Б. Яворський).

На першому - моделюючому етапі - передбачалася реалізація педагогічної умови «стимулювання ціннісно-пошукової орієнтації майбутнього вчителя музики на досягнення художнього змісту музичного твору та вибір тембрового, штрихового, динамічного вирішення завдання, пов'язаного зі слуховими уявленнями» шляхом використання у навчальному процесі таких педагогічних методів: вербальної презентації змісту

музичного твору; реалізації фактурних програм; графічної репрезентації інтерпретаційного (динамічного, тембрального, тематичного, образного) плану музичного твору; спрямованості педагогічного спостереження за змінами потребувально-мотиваційної сфери особистості студента.

Для оптимізації методичного забезпечення *на першому (моделюючому) етапі* формування звукотворчої волі було обрано ряд взаємопов'язаних *принципів*: індивідуалізації; підвищення автономності студентів у процесі складання художньо-образного уявлення; психологічної комфортності і вирішення протиріч; переходу від спільної навчально-пізнавальної діяльності до самостійної діяльності; підтримки самостійних дій студента. В якості визначального принципу нами виділено *принцип аглютації*.

Другий - *конструктивний етап* - спрямований на формування умінь реалізації слухових уявлень і передбачає: розкодування музично-мовних особливостей музичного тексту; обрання прийомів виконання засобів музичної виразності, міри та якості їх використання; вибір прийомів звуковидобування, обрання методів подолання технічних труднощів.

Методичним підґрунтям на конструктивному етапі формування звукотворчої волі стали рекомендації музикантів-виконавців і педагогів щодо формування рухово-технічних умінь і навичок майбутніх студентів-музикантів (А. Алексєєв, А. Гольденвейзер, І. Гофман, Г. Коган, А. Кортю, М. Лонг, Г. Г. Нейгауз, Л. Ніколаєв, К. Мартінсен, С. Фейнберг, Л. Оборін, А. Шнабель та ін.), а також висновки дисертаційних досліджень в галузі теорії та методики навчання музики (Л. Гусейнова, В. Крицький, М. Михаськова, Н. Мозгальова, В. Тодорова, О. Хоружа та ін.).

Цей етап обумовлений впровадженням *педагогічної умови* «створення імперативно-стверджувальної настанови студентів на ідентичність слухових уявлень і звукотворчості». Вказана умова забезпечувала впровадження у навчальний процес таких *методів*: створення орієнтовної основи інтерпретаційної діяльності; стимулювання самостійного вибору варіанта інтерпретації; складання жанрово-стильових моделей; слухової асиміляції.

Серед *принципів*, на яких ґрунтувалося методичне забезпечення другого етапу формування звукотворчої волі виокремлюємо: принцип стратегічної компетенції, принцип продуктивності, принцип рефлексивності, принцип взаємозв'язку між спрямованістю мислення й інтенсивністю розвитку виконавської техніки. Ключовим принципом формування звукотворчої волі на даному етапі експериментальної роботи обрано *принцип музично-семантичної визначеності*.

Третій - *коректуючий* етап формування звукотворчої волі - спрямований на оволодіння студентами вміннями під час виконавської діяльності керувати звукотворчим процесом, усвідомлювати художній зміст музичного твору.

Методико-теоретичною підставою розробки цього етапу педагогічної роботи стали висновки досліджень психічної регуляції, вироблені у працях К. Абульханової-Славської, Л. Вілюнаса, О. Дашкевича, В. Іванникова, В. Каліна, В. Селиванова; слухо-рухової координації, розглянуті в дослідженнях Б. Асаф'єва, А. Баташева, В. Бичкова, Ю. Крестової, Д. Лівшиця, Ю. Лотмана, Мальцева, Якобсона; у дисертаційних дослідженнях І. Бондарчук, Т. Кремшиної, В. Москаленко та ін.

На коректуючому етапі передбачається реалізація *педагогічної умови* «активізація установи студентів на слухо-корекційну і корекційно-поведінкову діяльність», що забезпечувалась низкою *методів*, серед яких: метод пластичного перетворення під впливом вольових зусиль; метод слухового «роз'єднання»; «слухання в русі»; складання «топографічної карти» музичного твору.

Коректуючий етап формування звукотворчої волі ґрунтується на таких *принципах*: цілісного аналізу музичного твору; координації слухових уявлень-і способів їх відтворення; створення єдиного «звукового потоку». Стрижневим принципом на даному етапі виокремлено *принцип єдності слухової діагностики і звукової корекції*.

Четвертий - *презентаційний етап* формування звукотворчої волі - безпосередньо пов'язаний з уміннями презентувати музичний твір перед аудиторією: передача художньої інформації, залучення у процес сприйняття, а можливо і у діалог слухачів.

У контексті методики формування звукотворчої волі на четвертому етапі було розглянуто наукові праці Н.Бердяєвої, Д. Леонт'єва, М. Хайдеггера, Л. Шестової, К. Ясперса, а також дисертаційні дослідження (М. Михаськова, Е. Протопопова, Е. Сизова, І. Сипченко та ін.).

Результативність четвертого етапу формування звукотворчої волі забезпечувалась *методами*: створення й утримання оптимального рівня емоційного збудження у процесі публічного виконання; концентрації уваги; уявного програвання музичного твору; психологічної настанови на творчість.

Педагогічна робота з формування звукотворчої волі на презентаційному етапі ґрунтувалась на таких взаємозумовлених *принципах*: стимуляції і розвитку у студентів стану внутрішньої мотивованості; художньої відкритості; єдності художнього і технічного, емоційного і раціонального у музично-творчій діяльності; психологічна настанова на музично-виконавську діяльність. На основі узагальнення виділених принципів виокремлено найбільш кардинальний - *принцип художньої відкритості*.

Змодельована методика формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики у процесі навчання гри на фортепіано представлена схематично (Рис. 1)

Мета формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів

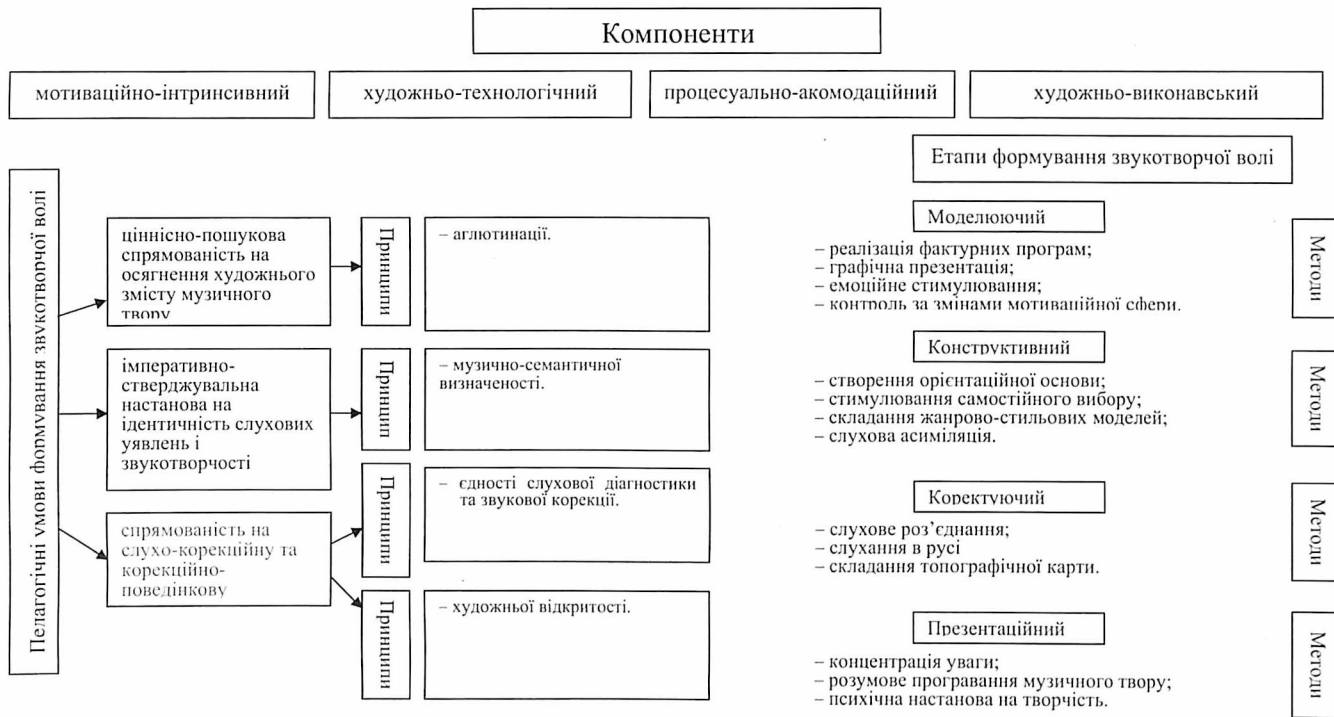

Рис. 1. Методична модель формування звукотворчої волі студентів педагогічних університетів

У третьому розділі - «Дослідно-експериментальна робота з формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано» - наведено результати констатувального експерименту, розкрито методику формування звукотворчої волі студентів педагогічних ВНЗ, викладено зміст дослідно-експериментальної роботи та проаналізовано отримані результати, доведено їх статистичну достовірність та можливість застосування розробленої методики формування досліджуваного феномена у навчальному процесі вищих закладів педагогічної освіти України та Китаю.

Виходячи зі структури досліджуваного феномена розроблено й науково обґрунтовано *критерії та показники* сформованості звукотворчої волі у студентів вищих навчальних закладів, а саме: мотиваційно-аналітичний, когнітивно-прогностичний, операційно-регулятивний; художньо-комунікативний.

Мотиваційно-аналітичний критерій визначає рівень ініціативності та самостійності студентів під час ініціювання (формування) слухового уявлення (з обов'язковим урахуванням текстової, змістової та жанрово-стильової зумовленості тексту), доцільність вибору інтерпретаційного плану музичного твору, відповідність художнього матеріалу темі уроку. Означений критерій включав такі показники: рівень самостійності студентів під час створення слухових уявлень і мотиваційно-варіативного пошуку; активність або пасивність у процесі аналізу пошуково-інтерпретаційного завдання; відповідність слухових уявлень жанрово-стильовим та художнім характеристикам твору.

Когнітивно-прогностичний критерій передбачає визначення умінь, пов'язаних з інтерпретаційним проектуванням музично-слухових уявлень для добору, кількісної і якісної міри застосування музично-виразних засобів, із виявленням прийомів звуковибудовування, осмисленням побудови цілісного художньо-композиційного змісту твору. Цей критерій характеризується показниками: рівень актуалізації музично-мовних особливостей твору; володіння звукотворчими уміньми; рівень результативності та аргументованості вибору і використання звукотворчих засобів виразності або прийомів звуковибудовування.

Операційно-регулятивний критерій покликаний визначати механізми звукотворчої корекції безпосередньо під час інтерпретації музичного твору. Він характеризувався такими показниками: якість слухового контролю; міра музично-виконавської реакції; обсяг утримання в пам'яті виявлених музичних орієнтирів (тонального і гармонійного планів, специфіки мелодійної лінії, елементів фактури і форми, художньої виразності тощо).

Художньо-комунікативний критерій визначає два ключові аспекти репрезентації музичного твору: перший – емоційність та виконавська переконливість майбутнього вчителя; другий – емоційний відгук і розуміння художнього змісту прослуханого твору. Показниками художньо-

комунікативного критерію визначено: продуктивність музично-педагогічної взаємодії; переконаність у викладі індивідуально-виконавської позиції; адекватність поведінки в екстремальній ситуації.

Означений критеріальний апарат було взято за основу діагностування стану сформованості досліджуваного феномена у студентів у процесі констатувального експерименту та визначення **рівнів** прояву звукотворчої волі у студентів-музикантів: спонукальний, самоінструктивний, творчий.

Спонукальний (низький) рівень формування звукотворчої волі передбачає сформованість у студентів внутрішнього уявлення про реальне звучання музичного твору, зокрема: ознайомлення з музичним текстом, виникнення музично-слухового уявлення й активного бажання його реалізувати, поява різних інтерпретаційних варіантів, оцінювання їх актуальності, вибір інтерпретаційного слухового еталона (пошук основного інтонаційного зерна, визначення художньої ідеї, виявлення стилістичних і жанрових особливостей).

Самоінструктивний (середній) рівень визначається реалізацією слухового уявлення засобами звукотворчості, як-от: аналіз і добір засобів музичної виразності відповідно до поставленого художнього завдання, визначення кількісної і якісної міри застосування музично-виразних засобів, які не зафіксовані композитором у нотному записі, вибір виконавських прийомів, побудова інтерпретаційної форми музичного твору.

Творчий (високий) рівень передбачає завершену інтерпретаційну демонстрацію музичного твору з метою презентації музично-художньої ідеї. Цьому рівню відповідає певний ступінь професійних умінь: слухо-моторна реакція, обсяг пам'яті, емоційність, виконавська переконливість, прояв особистої позиції, володіння емоційно-вольовою регуляцією.

Під час діагностування стану сформованості звукотворчої волі студентів у ході констатувального експерименту використовувалися такі методи: анкетування, педагогічне спостереження, опитування, діагностичні та творчі завдання, експертні оцінки метод компетентних суддів.

За даними констатувального дослідження було з'ясовано, що більшість студентів демонструють поверхові знання під час актуалізації музично-мовних особливостей музичного тексту. Основну увагу майбутні вчителі музики зосереджували на таких характеристиках, як: звуковисотність, ритмо- і метрорівнісність і майже зовсім не враховували логічність динамічного розвитку всього твору, співвідношення звучання виконавської фактури, інтонаційну виразність, використовуючи переважно стереотипні прийоми звуковибудовування. Було виявлено, що деякі студенти користуються інтуїтивним підходом, а тому, навіть при успішній актуалізації музичного тексту, не можуть аргументувати свої дії. Більшість студентів не вміє утримувати в пам'яті інтерпретаційну концепцію твору, не реагує на перебіг і розвиток процесу звукотворчості. Більшість представників експериментальної групи розуміли музично-педагогічне

спілкування як запам'ятовування музичної інформації, іноді допитливість і активність. Лише деякі студенти вказували на розуміння й осмислення учнями або слухачами художнього та естетичного змісту виконуваного твору. Разом з тим, студенти, які продемонстрували високі результати під час діагностики звукотворчої волі за одним з критеріїв, також мали високі результати за іншими.

За узагальненими результатами констатувального етапу дослідження було віднесено до низького спонукального рівня сформованості звукотворчої волі 48,6% респондентів, до середнього само інструктивного 40,0%, до високого творчого - 11,4 %.

Впровадження розробленої методики формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики здійснювалось у процесі *формуального експерименту* в чотири етапи (моделюючий, конструктивний, коректуючий та презентаційний).

На першому етапі (моделюючому) підготовка студентів спрямовувалась на інтенсифікацію *мотиваційно-інтринсивного* компоненту звукотворчої волі та передбачала формування у студентів внутрішнього уявлення про еталонне звучання музичного твору, шляхом здійснення таких дій: ознайомлення з музичним текстом; внутрішня рефлексія суперечностей мотивів під час пошуку інтерпретаційно-виконавської моделі; вибір інтерпретаційного слухового еталона (віднайдення головного інтонаційного зерна, визначення художньої ідеї, виявлення стилістичних і жанрових особливостей); виникнення музично-слухового уявлення й активного бажання його реалізувати; оцінювання актуальності слухового уявлення.

Другий етап формуального експерименту (конструктивний) був спрямований на забезпечення функціонування *художньо-технологічного* компоненту звукотворчої волі як системи варіативної множини рухових, тактильних навичок і вмінь, зумовлених художньо-музичним змістом твору, пошуку засобів інтерпретаційної реалізації еталону слухового уявлення. Конструктивний етап передбачав: відтворення процесу виконання музичного тексту; обрання прийомів виконання засобів музичної виразності; пошук міри та якості виконання звукотворчих елементів; вибір прийомів звуковидобування; добір методів подолання технічних труднощів; побудова інтерпретаційної форми музичного твору.

Третій етап (коректуючий) був спрямований на оволодіння студентами вмінням керувати звукотворчим процесом під час виконання музичного твору, орієнтуючись на його художній зміст. На цьому етапі була зосереджена увага на: слухо-моторних реакціях під час виконання твору; обсязі пам'яті у контексті утримання слухового еталона виконання; умінні використовувати різні засоби звукотворчості з метою розкриття художнього образу.

Четвертий етап (презентаційний) формуального експерименту волі був спрямований на передавання художньої інформації, що містить певну

концепцію й ціннісні орієнтації, на оволодіння способами максимального розкриття художнього образу. У процесі публічних виступів (особливо під час лекцій-презентацій) оцінювалося: уміння регулювати свій емоційний стан; переконливість виконання музичного твору; залучення аудиторії до процесу сприйняття; відповідність вербального аналізу й інтерпретації; уміння одночасно слухати себе зі сторони й відтворювати звуковий потік.

На усіх етапах було застосовано три педагогічні умови, які визначено та проаналізовано в попередньому розділі. Деякі з них були використані у процесі експерименту паралельно та реалізовані в таких формах роботи, як індивідуально-практичні заняття з основного музичного інструмента, лекційні та практично-групові заняття зі спецкурсу «Основи формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики» та лекторсько-виконавської творчій діяльності.

Перевірка результативності проведеної дослідно-експериментальної роботи здійснювалася на основі порівняльного аналізу рівнів сформованості звукотворчої волі у студентів контрольної та експериментальної груп. Так, після впровадження пропонованої постапної методики формування означеного феномену, високого рівня досягли 37,1,7% студентів експериментальної групи та 20,0% контрольної. Середній рівень було виявлено в 54,3 % студентів експериментальної групи та 45,4% – контрольної. Загальні результати щодо сформованості досліджуваного феномена представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка формування звукотворчої волі у студентів контрольної та експериментальної груп

Експериментальна група (ЕГ)								Контрольна група (КГ)									
Рівні	П ₁ (Кр ₄)		П ₂ (Кр ₄)		П ₃ (Кр ₄)		Кр ₄	Рівні	П ₁ (Кр ₄)		П ₂ (Кр ₄)		П ₃ (Кр ₄)		Кр ₄		
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	
В	8	22,9	7	20,0	7	20,0	5	14,3	В	9	25,7	8	22,9	6	17,1	6	17,1
С	23	65,7	14	40,0	13	37,1	16	45,7	С	17	48,6	13	37,1	12	34,3	15	42,9
Н	4	11,4	14	40,0	15	42,9	14	40,0	Н	9	25,7	14	40,0	17	48,6	14	40,0

Так, наслідком участі студентів експериментальної групи у формуальному експерименті стала позитивна динаміка перебігу процесів усвідомлення студентами специфіки звукотворчої волі, прагнення до оволодіння різними способами звукотворення та бажання публічної інтерпретаційної діяльності. Отримані під час формуальної роботи результати засвідчили ефективність розробленої методики та доцільність впровадження її у навчальний процес інститутів мистецтв.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення проблеми формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів, визначено сутність досліджуваного феномена, його зміст і компонентну структуру, а також розроблено й перевірено педагогічні умови та методику формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі висновки.

1. Системний аналіз проблеми формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики показав, що феномен звукотворчої волі у теорії та методиці музичного навчання розглядається у контексті понять «виконавська надійність», «самоконтроль», «саморегуляція», а також як раціональне використання властивостей уваги та пам'яті (М.Давидов, Л.Гусейнова, Л.Маккінон, Д.Юник, А.Шапов та ін.); у мистецтвознавстві та музикознавстві даний феномен розглядається у взаємозв'язку з працездатністю, самоконтролем, слуховою корекцією, сценічною витримкою у процесі виконання музичного твору (Л.Ніколаєв, Г.Ципін, С.Фейнберг та ін.). На основі аналізу наукових джерел та практичного досвіду доведено актуальність проблеми формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики України та Китаю як механізму вдосконалення музично-виконавської діяльності, визначено необхідність розробки педагогічного і змістовно-методичного напрямків досліджуваного явища.

2. З'ясовано, що *звукотворча воля – це художньо-творча спонукальна дія, спрямована на регуляцію і самодетермінацію процесу звукоутворення на основі психофізичної ідеїтності (нерозривної єдності внутрішньо-слухових уявлень і виконавської моторики)*. Розкрито компонентну структуру звукотворчої волі, що складається з чотирьох компонентів: мотиваційно-інтринсивного, художньо-технологічного, процесуально-акомодатійного, художньо-виконавського. Здійснено аналіз *різних методичних підходів* до формування звукотворчої волі, серед яких було виділено чотири основні: імітаційно-копіювальний, авторитарно-спонукальний, інтуїтивно-суб'єктивний та свідомо-творчий.

3. Відповідно до компонентної структури звукотворчої волі визначено та обґрунтовано **критерії** оцінювання її сформованості: мотиваційно-аналітичний, когнітивно-прогностичний, операційно-регулятивний, художньо-комунікативний.

Мотиваційно-аналітичний критерій визначав рівень ініціативності та самостійності студентів під час ініціювання (формування) слухового уявлення (з обов'язковим урахуванням текстової, змістової та жанрово-стильової зумовленості тексту. Означений критерій включав такі *показники*: рівень самостійності студентів під час створення слухових уявлень і

мотиваційно-варіативного пошуку; активність або пасивність у процесі аналізу пошуково-інтерпретаційного завдання; відповідність слухових уявлень жанрово-стильовим та художнім характеристикам твору.

Когнітивно-прогностичний критерій передбачав визначення умінь, пов'язаних з інтерпретаційним проектуванням музично-слухових уявлень для добору, кількісної і якісної міри застосування музично-виразних засобів та із виявленням прийомів звуковибудовування, осмисленням побудови цілісного художньо-композиційного змісту твору. Цей критерій характеризувався *показниками*: рівень актуалізації музично-мовних особливостей твору; володіння звукотворчими вміннями; рівень результативності та аргументованості вибору і використання звукотворчих засобів виразності або прийомів звуковибудовування.

Операційно-регулятивний критерій покликаний визначити механізми звукотворчої корекції безпосередньо під час інтерпретації музичного твору. Він характеризувався такими *показниками*: якість слухового контролю; міра музично-виконавської реакції; обсяг утримання в пам'яті виявлених музичних орієнтирів (тонального і гармонійного планів, специфіки мелодійної лінії, елементів фактури і форми, художньої виразності тощо).

Художньо-комунікативний критерій визначав два ключові аспекти репрезентації музичного твору: перший – емоційність та виконавська переконливість майбутнього вчителя; другий – емоційний відгук і розуміння художнього змісту прослуханого твору. *Показниками* художньо-комунікативного критерію визначено: продуктивність музично-педагогічної взаємодії; переконаність у викладі індивідуально-виконавської позиції; адекватність поведінки в екстремальній ситуації.

Розроблений критеріальний апарат дозволив визначити високий (*творчий*), середній (*самоінструктивний*) та низький (*спонукальний*) **рівні** сформованості звукотворчої волі у студентів-музикантів педагогічних вишів.

4. У роботі обґрунтовано основні *педагогічні умови*, що сприяють ефективному формуванню звукотворчої волі у студентів-музикантів, а саме: ціннісно-пошукова спрямованість майбутнього вчителя музики на осягнення художнього змісту музичного твору та вибір тембрового, штрихового, динамічного рішення задачі, що пов'язана з реалізацією слухових уявлень; створення імперативно-стверджувальної настанови студентів на ідентичність слухових уявлень і звукотворчості; спрямованість студентів на слухокорекційну і корекційно-поведінкову діяльність.

5. Реалізація умов забезпечується послідовним використанням у навчальному процесі низки педагогічних та спеціальних *методів*. До педагогічних методів було уналежнено такі: метод емоційного стимулювання художньо-освітньої діяльності; спрямованість педагогічного спостереження на зміни пошуково-мотиваційної сфери особистості студента; метод концентрації уваги; створення орієнтовної основи інтерпретаційної діяльності; стимулювання самостійного вибору варіанта інтерпретації. До

методів спеціальної виконавської спрямованості віднесено: метод вербальної презентації змісту музичного твору; метод реалізації фактурних програм; метод графічної репрезентації інтерпретаційного (динамічного, тембрального, тематичного, образного та ін.) плану музичного твору; стимулювання самостійного вибору варіанта інтерпретації; складання жанрово-стильових моделей; метод слухової асиміляції; метод пластичного перетворення під впливом волевих зусиль; метод слухового «роз'єднання»; слухання в русі; складання «топографічної карти» музичного твору; створення й утримання оптимального рівня емоційного збудження у процесі публічного виконання; метод уявного програвання музичного твору; метод психологічної настанови на творчість.

6. У дослідженні розроблена та експериментально перевірена спеціальна методика формування звукотворчої волі майбутніх учителів музики у процесі навчання гри на фортепіано, яка ґрунтувалася на *принципах* (індивідуалізації; автономності студентів у процесі складання художньо-образного уявлення; психологічної комфортності і вирішення протиріч; переходу від спільної навчально-пізнавальної діяльності до самостійної діяльності; підтримки самостійних дій студента, принципу аглютинації; стратегічної компетенції, продуктивності, рефлексивності, взаємозв'язку між спрямованістю мислення й інтенсивністю розвитку виконавської техніки, музично-семантичної визначеності; цілісного аналізу музичного твору; координації слухових уявлень і способів їх відтворення; єдності слухової діагностики і звукової корекції; стимуляції і розвитку внутрішньої мотивованості, єдності художнього і технічного, емоційного і раціонального у музично-творчій діяльності, художньої відкритості), передбачала використання визначених *педагогічних умов та методів* у послідовному проведенні педагогічної роботи згідно моделюючого, конструктивного, корекційного та презентаційного *етапів*.

За результатами впровадження експериментальної методики встановлено позитивні зрушення показників за кожним критерієм звукотворчої волі, що позначилося на загальному підвищенні рівня сформованості досліджуваного феномена у студентів експериментальної групи та якості їх музично-виконавської діяльності. Це засвідчило ефективність запропонованої методики формування звукотворчої волі у студентів інститутів мистецтв у процесі навчання гри на фортепіано.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів формування звукотворчої волі у студентів педагогічних університетів. Подальшого наукового висвітлення потребують питання формування звукотворчої волі студентів в умовах самостійної навчальної діяльності та у різних видах музичного виконавства.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях автора:

1. Хе Івень. Волевая активность как фактор звукообразования в процессе интерпретационной деятельности будущего учителя музыки / Хе Івень // Теретичні та методичні засади розвитку мистецької освітніх контексті європейської інтеграції: матеріали III Міжнародної наукової конференції. – Суми : СумДПУ, 2013. – С. 203–204.
2. Хе Івень. Воля в процесі інтерпретаційної діяльності студентів-музикантів / Хе Івень // Науковий вісник. – Одеса : ПНПУ, 2014. – № 9-10. – С. 200–2006.
3. Хе Івень. Воля как механизм реализации звукотворческих компонентов в процессе интерпретационной деятельности студентов-музыкантов / М. Г. Демидова, Хе Івень // Педагогика и современность – М. : Перо, 2014. – №5 – С. 36–40.
4. Хе Івень. Дослідно-експериментальна робота з формування звукотворчої волі майбутніх учителів музичного мистецтва / Хе Івень // Науковий вісник. – Одеса : ПНПУ, 2014. – № 11-12. – С. 41–49.
5. Хе Івень. Звукотворческая воля как основа художественного интонирования фортепианных произведений будущими учителями музыкального искусства / Хе Івень // Педагогічні науки: теорія історія, інноваційні технології. – Суми : СумДПУ, 2013. – С. 405–413.
6. Хе Івень. Інтонажна змістовність інтерпретації фортепіанних творів майбутніми вчителями музичного мистецтва / Хе Івень // Науковий вісник. – Одеса : ПНПУ, 2012. – № 11-12. – С. 223–229
7. Хе Івень. Компонентная структура звукотворческой воли будущего учителя музыкального искусства / Хе Івень // Наука XXI века : вопросы, гипотезы, ответы. – М. : Перо, 2014. – № 4. – С. 23–27.
8. Хе Івень. Методика формування інтонаційно-вольового самоконтролю у майбутніх учителів музики Китаю в процесі занять з основного музичного інструмента (фортепіано) / Хе Івень // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття : матер. Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2014. – С. 551–558.
9. Хе Івень. Особливості музичного інтонування у виконавській практиці студентів із Китаю / Хе Івень // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи: матер. Міжнародної науково-практичної конференції. – Мелітополь : МДПУ, 2013. – С. 42–43.
10. Хе Івень. Методика формування звукотворчої волі в майбутнього вчителя музики на заняттях з основного музичного інструменту/Хе Івень// Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Вип. 701. – Чернівці, 2014. – С. 169-177.
11. Хе Івень. Психолого-педагогические предпосылки формирования музыкально-интонационной сферы / Хе Івень // Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і

технологій : матер. конференції молодих учених та студентів. – Одеса : Науковець, 2011. – Ч. 2. – С. 42–43.

АНОТАЦІЇ

Хе Івень. Формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2015.

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування звукотворчої волі у майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в науковій літературі, у теорії та практиці музично-педагогічної освіти, уточнено зміст поняття «звукотворча воля», що трактується як художньо-творча спонукальна дія, спрямована на регуляцію і самодетермінацію процесу звукоутворення на основі психофізичної ідентичності. Визначено компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості звукотворчої волі у майбутніх учителів музики.

Розроблено та експериментально перевірено методику формування звукотворчої волі у студентів–музикантів у процесі навчання гри на фортепіано на моделюючому, конструктивному, коректуючому та презентаційному етапах. За результатами проведеного дослідження визначені основні методи реалізації поставленої мети.

Ключові слова: звукотворча воля, майбутні вчителі музики, музично-інструментальна підготовка, поетапна методика.

Хе Ивень. Формирование звукотворческой воли у будущих учителей музыки в процессе обучения игре на фортепиано. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02- теория и методика музыкального обучения. - Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2015.

В диссертации рассмотрена проблема формирования звукотворческой воли у будущих учителей музыки в процессе обучения игре на фортепиано, где указанный феномен трактуется как художественно-творческое побудительное действие, направленное на регуляцию и самодетерминацию процесса звукообразования на основе психофизической идентичности. Определена компонентная структура, критерии, показатели и уровни сформированности звукотворческой воли у будущих учителей музыки в процессе обучения игре на фортепиано. Выявлены педагогические условия, способствующие успешному формированию звукотворческой воли у

студентов-музыкантов: стимулирование ценностно-поисковой ориентации будущего учителя музыки на постижение художественного содержания музыкального произведения и выбор тембрового, штрихового, динамического решения задач, связанных с реализацией слуховых представлений; создание императивно-утвердительно-установки студентов на идентичность слуховых представлений и звукотворчества; активизация направленности студентов на слухо-коррекционную и коррекционно-поведенческую деятельность.

Выделены этапы формирования звукотворческой воли у студентов педагогических университетов, к которым отнесены: моделирующий, конструктивный, корректирующий и презентационный. Каждый из этапов направлен на формирование специфических по характеру компонентов звукотворческой воли и предусматривает разную степень воздействия педагога на успешность овладения студентами звукотворческой волей.

Первый - моделирующий этап - предусматривал создание представления (модели) о том, как должен звучать музыкальное произведение. Этот этап также связан с борьбой мотивов при поиске интерпретационно - исполнительской модели, выбором эталона звучания, формированием представления внутрислухового образа. Второй - конструктивный этап - направлен на формирование умений реализации слуховых представлений и предусматривает: раскодирование музыкально-языковых особенностей музыкального текста; избрание приемов выполнения средств музыкальной выразительности, степени и качества их использования; выбор приемов звукоизвлечения, избрание методов преодоления технических трудностей. Третий - корректирующий этап формирования звукотворческой воли направлен на овладение студентами умениями управлять звукотворческим процессом, понимать художественный смысл музыкального произведения в процессе его исполнения. Четвертый - презентационный этап формирования звукотворческой воли напрямую связан с умением представить музыкальное произведение перед аудиторией: передача художественной информации, вовлечения в процесс восприятия, а возможно и в диалог слушателей.

Согласно компонентной структуры звукотворческой воли определены критерии и показатели оценки ее сформированности. Критериями звукотворческой воли студентов выбраны: мотивационно-аналитический, когнитивно-прогностический, операционно-регулятивный, художественно-коммуникативный. Мотивационно-аналитический критерий определял уровень инициативности и самостоятельности студентов при инициировании (формировании) слухового представления (с обязательным учетом текстовой, содержательной и жанрово-стилевой обусловленности текста). Когнитивно-прогностический критерий предусматривал выявление степени сформированности умений, связанных с интерпретационным проектированием музыкально-слуховых представлений, с выявлением

приемов звукоизвлечения, осмыслением построения целостного художественно-композиционного содержания произведения. Операционно-регулятивный критерий был призван определить механизмы звукотворческой коррекции непосредственно во время интерпретации музыкального произведения. Художественно-коммуникативный критерий определял два ключевых аспекта репрезентации музыкального произведения: первый - эмоциональность и исполнительское убедительность будущего учителя; второй - эмоциональный отклик и понимание художественного содержания прослушанного произведения. Разработанный критериальный аппарат позволил определить высокий (творческий), средний (самоинструктивный) и низкий (побудительный) уровни сформированности звукотворческой воли у студентов-музыкантов педагогических вузов.

Разработанная методика формирования звукотворческой воли будущих учителей музыки успешно апробирована в процессе формирующего эксперимента в четыре этапа (моделирующий, конструктивный, корректирующий и презентационный). По результатам внедрения авторской методики установлено положительные сдвиги показателей по каждому критерию, что сказалось на общем повышении уровня сформированности исследуемого феномена студентов экспериментальных групп.

Ключевые слова: звукотворческая воля, будущие учителя музыки, музыкально-инструментальная подготовка, поэтапная методика.

He Iven. Formation of future music teachers' sound creative will in process of training piano playing. - Manuscript.

Ph.D. dissertation in Pedagogical Science in specialty 13.00.02 – theory and methodology of musical training. – National Pedagogical University named after M.P.Drahomanov. – Kyiv, 2015.

The dissertation is devoted to the problem of the formation of future music teachers' sound creative will in process of training piano playing, where a said phenomenon is treated as artistic and creative motivational action, focused on regulation and self-determination of the sound generation process based on the psychophysical identity.

Was defined component structure, criteria, indicators and levels of formedness of the formation of future music teachers' sound creative will in process of training piano playing. Was developed and experimentally-verified stepped method of formation of the sound creative will of student musicians, which took place within four interrelated stages (modelling, constructive, corrective and presentation).

The results of the study helped to identify the main methods for implementing the goal of the research.

Keywords: sound creative will, future music teachers, music-instrumental training, stepwise method.